

مکانیزم بازار و آزادسازی تجاری

اشاره:

دستیابی به الگوی اقتصاد بدون نفت و شیوه‌های علمی پیاده نمودن این الگو در درازمدت، از اهداف عمده سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصاد کشور می‌باشد. با وجود آنکه در صورت پیاده نمودن الگوی اقتصاد بدون نفت، هیچگونه اختلاف نظری میان مسؤولان بلند پایه و کارشناسان ارشد اقتصاد کشور وجود ندارد، اما در روش‌های اجرایی دیدگاه‌های متفاوتی ارایه می‌گردد. در این گزارش با دکتر مجید صباغ کرمانی، مدیر کل امور بین الملل وزارت بازرگانی و دبیر کمیته بررسی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی گفت‌وگویی داریم پیرامون الگوهای توسعه اقتصادی، اقتصاد برون‌گرا و شیوه‌های اجرایی پیاده نمودن طرح اقتصاد بدون نفت. با هم این گفت‌وگو را می‌خوانیم.

دکتر صباغ کرمانی می‌گوید: صادرات کشور در پانزده سال اخیر، پیروی از سیاست جایگزینی واردات را تأیید می‌کند. صادرات کشورهایی که این الگو را دنبال می‌کنند، بیشتر کالاهای اولیه و مقداری کالای واسطه‌ای و مصرفی است و صادرات کالاهای سرمایه‌ای آنها ناچیز است.

○ با پیروی از سیاست جایگزینی واردات در پانزده سال اخیر، صادرات کشور بیشتر کالاهای اولیه می‌باشد و از سرمایه‌گذاری خارجی محروم است.

وی افزود: حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد ارزش صادرات غیرنفتی ایران را کالاهای اولیه، ۴۵ درصد را محصولات مصرفی و کمتر از ۵ درصد را کالاهای سرمایه‌ای تشکیل می‌دهد. این ارقام مؤید آن است که تاکنون

وی اظهار داشت: جنبه مثبت آزادسازی تجاری آن است که مزیت‌های نسبی در اقتصاد کشور شناسایی می‌شود. می‌توان روی این مزیت‌ها کار کرد و از این طریق صادرات غیرنفتی را هدف‌گذاری و سیاست‌گذاری کرد.

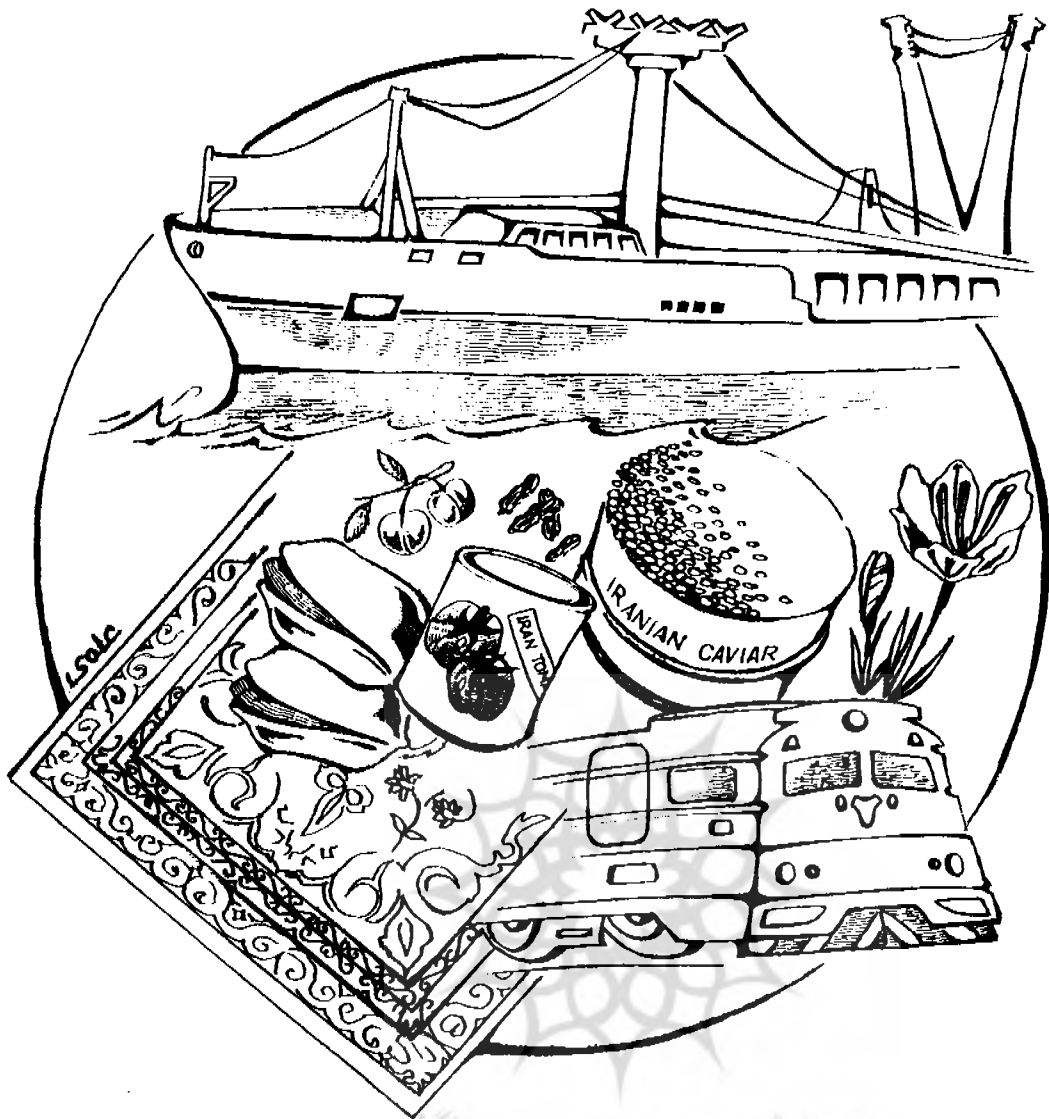
وی اظهار داشت: تجربه نشان داده است که اقتصاد ایران تاکنون به شدت به سیاست‌های جایگزینی واردات متکی بوده است که شاید نشانه‌هایی از سیاست‌های برون‌گرا در آن وجود داشته باشد. تولید در ایران بیشتر جنبه مصرف داخلی داشته است.

وی افزود: با نگاهی به مقررات، قانون تجارت، تعرفه‌ها، سهمیه‌بندی‌ها، مجوزها، سوبسیدهای اعطایی به بخش‌های مختلف، مشاهده می‌شود که سیاست جایگزینی واردات دنبال شده و کشور از استفاده از سرمایه‌گذاری خارجی محروم بوده است.

دکتر مجید صباغ کرمانی در گفت‌وگو با خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» اظهار داشت: لازمه اتخاذ سیاست‌های برون‌گرا، آن است که سیاست‌گذاران اقتصاد کشور آن را قبول داشته و به مکانیزم بازار و آزادسازی تجاری عقیده داشته باشند تا بتوانند خودبه‌خود در این راه گام بردارند.

وی تصریح کرد: در شرایط کنونی اقتصاد کشور، آزادسازی تجاری لجام‌گسیخته صلاح نیست، ولی می‌توان در راه آزادسازی تجارت گام برداشت و با استفاده از مکانیزم‌های خاص به آن رسید.

○ در شرایط کنونی، آزادسازی تجاری به صورت لجام‌گسیخته صلاح نیست، اما می‌توان در این راه گام برداشت. مزیت‌های نسبی را شناسایی و صادرات غیرنفتی را هدف‌گذاری و سیاست‌گذاری کرد.

باشد. اصول این مقررات نیز بر مبنای سیاست‌های برون‌گرا می‌باشد.

وی تصریح کرد که چنانچه ایران بخواهد در مسیر توسعه صادرات غیرنفتی گام بردارد باید سیاست برون‌گرا اتخاذ کند. ابتدا باید چنین سیاستی مدون و پذیرفته شود و جا بیفتد. وزارت بازرگانی به‌تنهایی نمی‌تواند قوانین و مقررات را در جهت کمک به صادرکنندگان وضع کند و دیگر دستگاه‌ها از آن پیروی نکنند، در حالی که بخشی از سیاست‌ها نیز اصلاً به وزارت بازرگانی مربوط نیستند.

وی گفت: برنامه اقتصاد بدون نفت بر اساس سیاست‌های «برون‌گرا» باید

غیرنفتی قابل توجه و قابل استفاده برای کشور خواهد بود که به سوی صادرات محصولات صنعتی سوق داده شود.

دکتر کرمانی تصریح کرد: موضوع آزادسازی تجاری و جهانی شدن اقتصاد که امروزه مطرح می‌باشد، به‌معنای برداشت موانع تجاری و دسترسی به بازار کشورها در سراسر جهان است. شمار کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی روزبه‌روز در حال افزایش است و نمی‌توان از این واقعیت فرار کرد. دنیا در این جهت پیش می‌رود که یک سری قوانین و مقررات در چارچوب آزادسازی برای تجارت تدوین کند که مورد قبول کشورها

سیاست جایگزینی واردات در ایران دنبال شده است. افزایش ارزش صادرات کشور نیز بیشتر مربوط به کالاهای سنتی (از جمله فرش، پسته و...) بوده است تا کالاهای صنعتی.

○ شمار کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی روزبه‌روز در حال افزایش است و نمی‌توان از این واقعیت فرار کرد. دنیا در جهت آزادسازی تجاری بر مبنای سیاست‌های برون‌گرا پیش می‌رود.

وی تصریح کرد: زمانی صادرات

طرح ریزی و پایه گذاری شود. باید از سوی مقام های سیاسی ارشد کشور به دستگاه های اجرایی دستور داده شود تا رئوس این سیاست ها مشخص گردد و تمام دستگاه های اجرایی برای یافتن راه حل اجرایی، اقدام کنند. تا زمانی که چنین سیاستی مشخص، تدوین و اجرا نشود، همه در شرایط بلاتکلیفی به سر می برند.

وی درباره این موضوع که آزادسازی تجاری چگونه در ایران قابل اجراست، گفت: دستگاه های اجرایی نظیر وزارتخانه های نفت، صنایع، کشاورزی، معادن و فلزات و بازرگانی، می بایست مطالعات خود را آغاز کنند و مزیت های نسبی کالا های صادراتی در دو بخش تولید و تجارت را بررسی نمایند. سپس آزادسازی برای بخش های مشخصی از فعالیت های اقتصادی که مزیت نسبی دارند، به صورت تجربی، به اجرا درآید و تمام امکانات برای آن فراهم گردد.

این امکانات شامل تسهیلات مالی و اعتباری، مقررات، آموزش و فن آوری است. فرصتی داده شود تا این کالاها به بازارهای جهانی راه پیدا کند. این تجربه دو تا سه سال ادامه یابد و تأثیر آن بر صادرات غیرنفتی مشخص شود. در این مدت مشکلات اجرایی بحث آزادسازی تجاری شناسایی و رفع می شوند.

وی افزود: در زمینه کالاهایی نظیر کاشی - چینی، مصالح ساختمانی و محصولات کشاورزی می توان این الگو را پیاده کرد، زیرا قابل رقابت در بازار جهانی هستند، اما به لحاظ مشکلات اجرایی بخش های مختلف از جمله اعتبارات، قیمت تمام شده، مدیریت و... از رقابت در عرصه بین المللی باز مانده اند. وی در جمع بندی بحث دسترسی به

اقتصاد بدون نفت اظهار داشت: اتخاذ سیاست های برونگرا و آزادسازی تجاری بدون لجام گسیختگی، اصول و پایه دستیابی به اقتصاد بدون نفت است.

○ برنامه اقتصاد بدون نفت براساس سیاست های برونگرا باید طرح ریزی و پایه گذاری شود و مقام های ارشد سیاسی کشور به دستگاه های اجرایی دستور دهند تا رئوس این سیاست ها را مشخص و تمام ارگان ها برای یافتن راه حل اجرایی اقدام کنند.

وی افزود: برای دستیابی به اقتصاد بدون نفت باید مجموعه ای از سیاست ها در کشور، همگام با یکدیگر حرکت کنند. حرکت های مقطعی به نتیجه مطلوب نمی رسد. مقررات باید با هماهنگی ارگان ها تدوین شود. الگوی قیمت گذاری کالا های صادراتی باید تغییر کند. سهمیه بندی ها باید حذف و تعرفه ها کاهش یابند. سیاست های مالی و ارزی به موازات یکدیگر به اجرا درآیند. سیستم چندنرخ ارز جای خود را به سیستم یک نرخی بدهد. مالیات ها برای صادرکنندگان کاهش یابد، سیاست های جذب سرمایه گذاری خارجی دنبال و امکان استفاده از منابع خارجی برای صادرکنندگان به منظور توسعه صنایع با استفاده از تکنولوژی پیشرفته، فراهم شود. اجازه واردات مواد مورد نیاز برای تولید کالا های صادراتی حتی به میزان چند برابر درآمد صادرات داده شود و در نهایت تشکیلات لازم برای پیشبرد صنعت (مانند مراکز آموزش عالی، همکاری های فنی با دیگر کشورها و...) فراهم شود.

وی تصریح کرد که سیاست های تجاری کشور نباید با سیاست های سازمان

تجارت جهانی (WTO) مغایرت داشته باشد.

وی گفت: شورای عالی صادرات باید طرح اقتصاد بدون نفت را تدوین و ابلاغ کند تا روش های اجرایی مشخص گردند و در درازمدت به هدف توسعه صادرات برسد.

○ الگوی تجارت آزاد برای برخی کالاها نظیر کاشی، چینی، مصالح ساختمانی و محصولات کشاورزی قابل اجراست. این بخشها به لحاظ مشکلات اجرایی از عرصه رقابت بین المللی دور مانده اند.

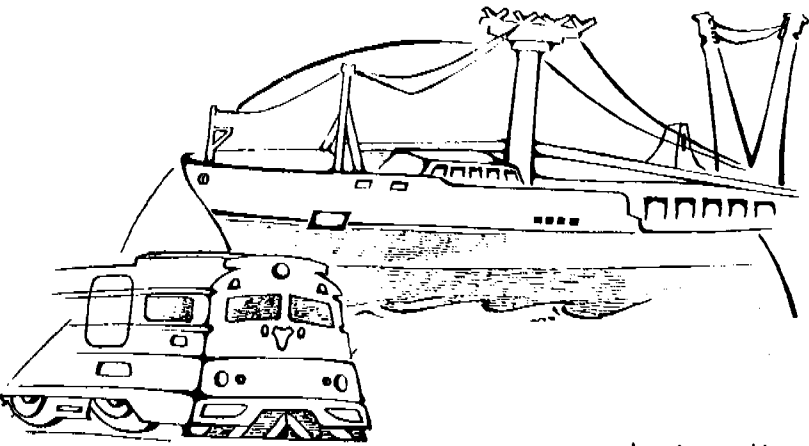
دکتر صباغ کرمانی با اشاره به ضرورت ثبات سیاست ها و تداوم آنها، تضمین اعتبارات و بیمه های صادراتی و... گفت: تجار ایرانی نسبت به این گونه موارد نگرانی دارند. از سوی دیگر آنها به آمار و اطلاعات از بازارهای خارجی به شدت نیازمند هستند، لذا می بایست ارگانی متولی این قضیه شود.

وی اظهار داشت: اقتصاد بدون نفت که از سوی مقام معظم رهبری مطرح شد، مفهوم مهمی در بردارد و مطالعه و برنامه ریزی دقیقی را می طلبد. صادرات بر تولید اثر می گذارد، زیرا از منابع تقاضاست. هر اندازه که تقاضا برای صادرات افزایش یابد و کشور بتواند به این تقاضا پاسخ دهد، تولید افزایش می یابد.

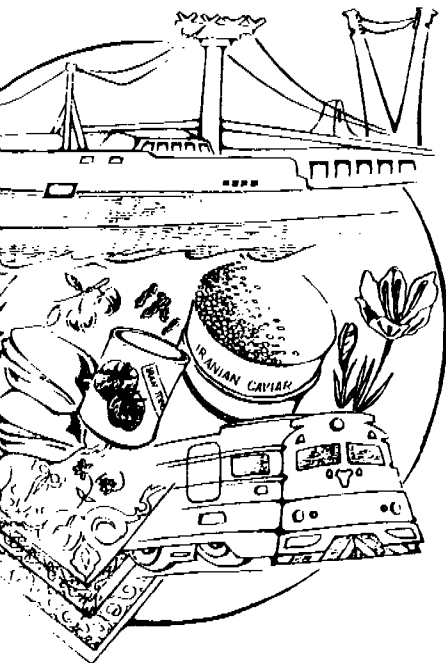
○ اقتصاد بدون نفت که از سوی مقام معظم رهبری عنوان شد، مفهوم مهمی در بردارد و مطالعه و برنامه ریزی دقیقی می طلبد.

وی افزود: در حال حاضر از

مقیاس‌های تولید به مقیاس اقتصادی می‌رسد.

وی در پایان گفت: الگوی جایگزینی واردات سبب می‌شود که صادرات به‌طور عمده کالاهای سنتی باشد و به‌همین جهت منابع تأمین ارز موردنیاز کشور در برابر قیمت‌های جهانی، بسیار ضربه‌پذیر می‌گردد.

نمی‌باشند. با این وصف تولید نیز به سوی کالاهای مصرفی تمایل پیدا می‌کند و بخش محصولات سرمایه‌ای و واسطه‌ای مورد توجه قرار نمی‌گیرد. لذا مزیت‌های نسبی به‌خوبی شناسایی نمی‌شوند و از آن برای ارتقاء تولید و دسترسی به بازارهای خارجی استفاده نمی‌شود.

○ اقتصاد ایران به‌شدت به ارز حاصل از نفت متکی است در شرایطی که بدون نفت، می‌باید کشور با ۴ میلیارد دلار اداره شود که با توجه به جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی و نیازهای ارزی غیرممکن است.

وی افزود: در سیاست‌های برون‌نگرا که اساس رشد اقتصادی را بر توسعه صادرات می‌نهند، صادرات صنعتی مورد توجه قرار می‌گیرد. با این الگو می‌توان نیازهای ارزی را تأمین کرد و نظام تولید را با مکانیزم‌های بازارهای داخلی و خارجی مجبور به افزایش کیفیت و کارایی نمود و در نهایت قیمت تمام‌شده کاهش پیدا کند. امتیازات دیگر این روش، ضرورت استفاده از تکنولوژی در صنایع است، ضمن آنکه مدیریت و تخصیص منابع، بهبود می‌یابد و

ظرفیت‌های تولیدی کشور به‌طور کامل و در سطح استانداردهای بین‌المللی استفاده نمی‌شود. در حالی که با افزایش تولید، اشتغال رونق می‌یابد، درآمدها افزوده می‌گردد و بخشی از آن صرف پس‌انداز می‌شود که با مکانیزم‌هایی به سرمایه‌گذاری تبدیل و سبب افزایش درآمد ملی می‌گردد که محرکه رشد اقتصادی است.

وی درباره ضرورت پیگیری و اجرای طرح اقتصاد بدون نفت گفت: اقتصاد ایران به‌شدت به ارز حاصل از نفت متکی است. اما درآمد نفتی مشکلات عدیده اقتصادی را حل نمی‌کند. اگر قرار باشد نفت نداشته باشیم، در شرایط فعلی باید کشور را با حدود چهار میلیارد دلار اداره نمود که با توجه به جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی و نیازهای ارزی و تجاری، غیرممکن است. وی گفت: تجربه نشان داده است که سیاست جایگزینی واردات، کارایی لازم را نداشته است، زیرا به‌لحاظ فقدان رقابت در بازار داخلی، کیفیت کالاها کاهش می‌یابد، قیمت‌های بالاتری به مصرف‌کنندگان تحمیل می‌شود و بنگاه‌های تولیدی نیز انگیزه زیادی برای دسترسی به بازارهای خارجی ندارند، از شرایط این بازارها مطلع